

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

BERENICE

(Bérénice)

Treurspel in vijf bedrijven

door

1880
Jean Racine

Vertaling: Laurens Spoor

Toneelfonds J. Janssens

Antwerpen - 1994

Nr. 2242

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste ZEVEN tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde auteursrechten aan:

Toneelfonds J. Janssens B.V.B.A.

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gecopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende auteursrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

Laurens Spoor
Amsterdam

Wettelijk depot D/1994/220/79
ISBN 90-385-0358-X

cop. 1994 Toneelfonds J. Janssens/Laurens Spoor

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

PERSONEN

Titus, keizer van Rome
Bérénice, koningin van Palestina
Antiochus, koning van Comagene
Paulinus, vertrouweling van Titus
Arsaces, vertrouweling van Antiochus
Phénicia, vertrouweling van Bérénice
Rutilus, een Romein

Gevolg van Titus

Het stuk speelt in Rome; in een kamer die is gelegen tussen de vertrekken van Titus en die van Bérénice.

Vertaling © 1984: Laurens Spoor/IDA

1.

Ja, legde mij een eeuwig zwijgen op. Vijf jaar
 25 Heb ik gezwegen; en 'k verborg tot deze dag
 Mijn liefde achter een vriendschappelijk gedrag.
 Hoort zij, nu zij verheven wordt tot keizerin,
 Mij meer aan dan als Palestina's koningin?
 Heb ik gewacht tot Titus met haar zal gaan trouwen
 30 Om haar nu nogmaals mijn gevoelens te ontvouwen?
 Wat baat het mij als ik die roekeloos zou schetsen?
 Ach! laat ik toch vertrekken zonder haar te kwetsen,
 En ver van haar, terwijl zij nooit de waarheid weet,
 De dood gaan zoeken als ik haar niet snel vergeet.
 35 Wat nu! voorgoed mijn foltering voor haar
 verstoppen!
 Steeds tranen storten die 'k geacht word te
 verkroppen!
 Zelfs nu ik haar verlies vrees ik haar razernij!
 Maar wat toch, schone koningin, verwijt u mij?
 Vraag ik u soms dat u het keizerrijk verlaat?
 40 Of mij bemint? Helaas! 'k wil slechts dat u verstaat
 Dat ik, nadat ik lange tijd nog hoopte dat
 Het noodlot mijn rivaal zou kruisen op zijn pad,
 Dat, nu niets hem weerhoudt en 't huwelijk u wacht,
 Ik mij van lange trouw een droevig toonbeeld acht,
 45 En na vijf jaar van liefde en vergeefse hoop,
 Vertrek, nog steeds getrouw, al ken ik nu de loop
 Van 't lot. Zo krenk ik niet; zij zal mij juist beklagen.
 Maar hoe het zij, ik spreek; ik heb genoeg verdragen,
 En wat, helaas! vreest een aanbiddere nog, indien
 50 Hij het besluit kan nemen haar nooit weer te zien?

SCÈNE 3 *Antiochus, Arsaces*

ANTIOCHUS

Zal ik haar spreken, Arsaces?

ARSACES

Ik heb, Mijnheer,
 De Koningin gezien; maar 't kostte moeite eer

ANTIOCHUS

'k Verlaat met deze reis
Voorgoed heel Rome zelfs, en niet slechts dit paleis.

ARSACES

Ik ben verbaasd, Mijnheer, en wel met recht en
reden.

80 Wat nu toch! sedert lang tot op de dag van heden
Houdt Bérénice u, nu drie jaar onderhand,
In Rome vast, ver van de boezem van uw land;
Nu zij van haar triomf verzekerd meent te zijn,
En u als gast verwacht op dit uniek festijn,
85 Nu de verliefde Titus haar die bruiloft gunt
En haar een glans bereidt waar u in delen kunt...

ANTIOCHUS

Laat haar van haar voorspoedig lot de vreugde
smaken,
En laat ons, Arsaces, nu dit gesprek maar staken.

ARSACES

'k Begrijp u, Heer: reeds heeft de status die haar
wacht

90 Haar tot versmading van uw toewijding gebracht.
Op vriendschap die verraden wordt, volgt
vijandschap.

ANTIOCHUS

Nee, Arsaces, nooit hield 'k mij verder van zo'n stap.

ARSACES

Wat dán toch! steeg de Keizer soms zijn aanzien naar
Het hoofd en kent hij u niet meer als steunpilaar
95 En vriend? Doet een vermoeden uit zijn gunst te
raken

U zich zo ver van Rome uit de voeten maken?

ANTIOCHUS

Niets is er wat ik Titus kwalijk nemen kan;
Dus ik beklaag mij niet.

ARSACES

Waarom vertrekt u dan?
Door welke gril keert u zich tegen uw persoon?
100 De Hemel plaatst een vriend van u hier op de troon;
Hij was destijds getuige van uw oorlogsdaden,
Hij sloeg uw roemzucht en uw doodsverachting gade,

ANTIOCHUS
Als wij vertrokken zijn, vertel ik je de rest.

ARSACES
Mijnheer, hoezeer ontwijkt u mijn bezorgde vragen!

ANTIOCHUS
Zij komt. Vaarwel, volbreng wat ik heb opgedragen.

SCÈNE 4 *Bérénice, Antiochus, Phénicia*

BÉRÉNICE
135 't Is mij, in al die drukte, eindelijk gelukt:
Ik heb mij aan mijn nieuwe vriendschaar ontrukkt;
En ik ontvlucht hun oeverloze vleierij
Om hier te spreken met een wáre vriend van mij.
Hoewel ik zeggen moet: met reden ongeduldig
140 Bevond ik u reeds aan verzuim van aandacht
schuldig.
'k Dacht: wat! zou die Antiochus, van wie én Rome
Én 't Oosten de getrouwheid hebben waargenomen,
Die onvermoeibaar, ook in tijd van tegenspoed,
De zwerftocht van mijn lot gevolgd heeft op de voet,
145 Zou hij, juist nu de Hemel mij, naar 't schijnt, met
vele
Verheven gunsten eert die ik met hem wil delen,
Zou die Antiochus mij nu opeens ontlopen
Om mij ten prooi te laten aan het samenhopen
Van naamloos volk?

ANTIOCHUS
Als ik u goed begrijp, Mevrouw,
150 Zal dus een huwelijk de kroon zijn op uw trouw?

BÉRÉNICE
Mijnheer, ik stel u graag in kennis van mijn zorgen.
De laatste tijd hield ik mijn tranen niet verborgen;
De lange rouw die hier door Titus was gelast
Had zelfs in stilte ook zijn liefde aangetast:
155 Niet langer liet hij mij dat vurig smachten blijken

Welk raadsel kan u toch tot dit vertrek bewegen?

ANTIOCHUS

- 185 Bedenk dan dat ik slechts voldoe aan uw bevel,
En dat ik tot u spreek bij wijze van vaarwel.
Als u zich, nu u zoveel aanzien is beschoren,
Nog wel het land herinnert waar u bent geboren,
Herrinnert u zich ook, Mevrouw, dat in dat land
190 Mijn hart het eerste was dat voor u is ontbrand:
'k Kreeg lief. Uw broer Agrippa stemde daarmee in,
En heeft bij u gepleit. 't Was niet met tegenzin
Dat u destijds mijn hart misschien aanvaardten kon;
Helaas: tot Titus kwam, u zag en voor zich won.
195 Daar stond hij voor u: indrukwekkend en volkomen
De man die het symbool was van de wraak van Rome.
In heel Judea schrok men. Ik mocht mij beklagen
Dat ik als eerste tegenstander werd verslagen.
Mijn hart zou toen zijn vonnis snel te horen krijgen:
200 Uw mond beval aan die van mij voortaan te zwijgen.
Ik heb mij lang verzet, ik liet mijn ogen spreken;
Mijn tranen, zuchten, volgden u naar alle streken,
Totdat uw strengheid toch de overhand verkreeg:
Ófwel ik werd door u verbannen, óf ik zweeg.
205 Dat laatste moest ik u beloven en zelfs zweren.
Maar, daar ik nu dit spreekverbod toch durf trotseren:
Weet dat, terwijl u mij die wrede eed ontstal,
Mijn hart u trouw zwoer voor altijd en overal.

BÉRÉNICE

Ah! wat zegt u?

ANTIOCHUS

- Ik hield mijn mond, Mevrouw, vijf jaren,
210 En zal hierna het zwijgen langer nog bewaren.
Bij mijn rivaal sloot ik mij aan als bondgenoot,
Opdat ik, na mijn tranen, ook mijn bloed vergoot,
Of op zijn minst mijn roem zo hoog zou laten stijgen
Dat die voor mij kon spreken, nu mijn stem moest
zwijgen.
215 De Hemel leek bereid een einde aan mijn nood
Te maken, maar helaas beweedde u mijn dood
Te vroeg! Vergeefs zocht ik gevaar! 't Was
onbegonnen!

U, die de oorzaak bent, niet wat ik u vertelde,
Vertrek ik, meer verliefd dan ik veronderstelde.

BÉRÉNICE

Mijnheer, ik had het niet als mogelijk beschouwd
260 Dat op de dag waarop de Keizer met mij trouwt,
Ook maar één sterveling het straffeloos kon wagen
Mij recht in mijn gezicht zijn liefde op te dragen.
Uit vriendschap echter zal nooit iemand hiervan weten,
En zal ik uw beledigend relaas vergeten.
265 Ik heb er 't smadelijk verloop niet van verstoord;
Ja, zelfs met spijt heb ik uw afscheid aangehoord.
De Hemel weet hoezeer ik mij erop verheugde
Juist u te zien als de getuige van mijn vreugde.
Ik prees, met heel de wereld, uw vermetelheid;
270 En Titus hield van u, u achtte hem altijd.
Graag waande ik mij, telkens als ik met u sprak,
Met Titus zelf, die in een ander lichaam stak.

ANTIOCHUS

En dat ontvlucht ik nu, hoewel te laat: die wrede
Gesprekken tijdens welke ik terug moet treden.
275 Ik vlucht voor Titus weg: die naam die mij zo steekt,
Die naam die uw verliefde mond voortdurend spreekt.
Ook vlucht ik voor die ogen die zovele dagen
Afwezig naar mij keken, maar mij nimmer zagen.
Vaarwel. Ik zal, terwijl mijn hart en mijn gedachten
280 Vervuld zijn van uw beeld, nu op de dood gaan
wachten.
Maar wees vooral gerust: ik zal de wereld niet
Doen galmen van geweeklaag over mijn verdriet;
Alleen de tijding van mijn dood, die 'k afsmeek, geeft
U eens de wetenschap dat ik nog heb geleefd.
285 Vaarwel.

SCÈNE 5 *Bérénice, Phénicia*

PHÉNICIA

Ik heb met hem te doen! Een hart zo trouw

Maar wat verlies ik mij nu toch in zoete dromen,
Phénicia, terwijl op dit moment heel Rome
Voor Titus bidt en offers opdraagt ter verering
320 Van 't veelbelovende begin van zijn regering?
Genoeg gedraald: kom, laat ook ons voor zijn bewind
De gulle Hemel met gebeden welgezind
Gaan stemmen. Daarna zoek ik hem hier op, hoewel
Ik niet verwacht word, en in dat gesprek vertel
325 Ik alwat een verliefd hart ingeblazen wordt
Door hartstocht die zo lang moest worden opgeschort.

Paulinus; immers onze hartsgeheimen werden
Gemeengoed: wereldwijd brengt men die thans te
berde.

Het is de hoogste tijd dat ik mijzelf verklaar.
De stem des volks, wat zegt zij over mij en haar?

345 Vertel: wat hoor je?

PAULINUS

Ik hoor overal ter stede
Uw deugden roemen, Heer, en haar bekoorlijkheden.

TITUS

Wat zegt men van mijn hartstocht voor haar? Waarop
hopen

De mensen dat zo'n trouwe liefde uit zal lopen?

PAULINUS

U bent almachtig. Of u wel of niet bemint,
350 't Hof is de keuze van uw hart steeds welgezind.

TITUS

Toch zag 'k ook hoe dit nauwelijks oprechte hof
Zich voor zijn heersers al te diep boog in het stof,
Hoe het de zweep van Nero's gruweldaden duldde;
Gekniel — zag ik — bracht het zijn waanzin vrome
hulde.

355 Een kruipend hof wens ik als maatstaf niet te velen,
Paulinus: ik stel prijs op stijlvoller tonelen;

En ik verlang nu, zonder vleiers 't oor te lenen,
Uit jouw mond te verstaan wat alle harten menen.
Je hebt het mij beloofd. Omdat mij immers blijkt

360 Dat door ontzag en vrees nooit één klacht mij bereikt,
Deed ik, om meer te zien en beter ook te horen,
Beroep, m'n beste, op jouw ogen en jouw oren;
'k Betrok je, waar 't mijn vriendschap voor haar geldt,
in mijn

Geheim, opdat jij tolk van ieders hart zou zijn,

365 Opdat de waarheid, die de vleiers zo verminken,
Door jouw oprechtheid altijd tot mij door zou klinken.
Spreek toch. Waarop moet Bérénice zijn bedacht?

Is het een mild, welwillend Rome dat haar wacht,
Of zal de stad hardvochtig zijn? Ontheiligt zo'n

370 Beeldschone koningin dan soms de keizerstroon?

Aan Bérénice. En u dacht dat het niet snijdt
410 Door onze ziel als u een koningin geleidt
Naar 't keizerlijke bed, terwijl het Oosten weet
Dat een ex-slaaf het bed van zijn vorstin betreedt?
Zo wordt uw liefde door 't Romeinse volk bekeken;
En 'k vrees dat de senaat, nog voor de dag verstreken
415 Zal zijn, met hulde namens heel het Rijk zal komen,
En hier herhaalt wat ik gezegd heb; en dat Rome
Zich voor u knielt mét de senaat om u te smeken
Een keus die haar en u tot eer strekt uit te spreken.
U kunt, Mijnheer, uw antwoord nu vast voorbereiden.

TITUS

420 Helaas! van welk een liefde vraagt men mij te scheiden!

PAULINUS

Ik geef het toe, die liefde brandt met felle gloed.

TITUS

Nog duizend malen feller dan jij ooit bevroedt.
Ik ben verslaafd aan het genot haar alle dagen
Te zien, Paulinus, te aanbidden, te behagen.
425 Ja, 'k heb om haar de Goden — jij mag alles horen —
Vaak dankgezegd dat zij mijn vader uitverkoren,
Toen hij in Idumea was, tot generaal
Van 't leger in het Oosten, om daarna 't signaal
Tot revolutie overal te doen weerkaatsen
430 En bloedend Rome in zijn milde hand te plaatsen.
Ik heb, Paulinus, toen mijn vader zelfs benijd,
Ja ik die, als een minder wreed lot hem meer tijd
Beschoren had, nu graag mijn eigen ademtucht
Zou schenken als het die van hem verlengen mocht:
435 Dat alles in de hoop (wie liefheeft is verblind!)
Dat Bérénice deel zou krijgen aan 't bewind,
Dat 'k eens haar trouwe liefde hulde kon betuigen
En heel de wereld mét mij voor haar mocht zien
buigen.

Maar ondanks al mijn liefde, al haar majesteit,
440 Na duizend eden, door mijn tranen begeleid,
Zal ik, juist nu ik zoveel charmes kan bekronen,
Nu ik haar meer bemin dan ik haar ooit kon tonen,
Nu 'n blijde bruiloft, die ons zou verenigen,

Ik hoopte nog dat mijn ontredde ring aan haar
Ons beider ongeluk zou kenbaar maken; maar
Zij bood mij, zonder argwaan door mijn leed bewogen,
480 Haar hand en wiste mij de tranen van de ogen,
In haar verblindheid allermint het eind voorziend
Van een verhouding die zij meer dan heeft verdiend.
Vanochtend pas wist ik mijzelf moed in te spreken:
'k Moet haar, Paulinus, zien, en 't stilzwijgen

verbreken.

485 'k Wacht op Antiochus, en draag dit kostbaar pand
Dat ik niet kan behouden over in zijn hand:
Ik wens dat hij haar weer naar 't Oosten zal geleiden.
En morgen reeds ziet Rome het vertrek van beiden.
Zij wordt hierover weldra door mij ingelicht;
490 Het zal dan voor het laatst zijn dat 'k mij tot haar richt.

PAULINUS

Ik had niet minder van uw zucht naar roem verwacht
Die in uw voetspoor overal de zege bracht.
Judea's in de as gelegde vestingmuur,
Die 't eeuwig monument werd van uw heilig vuur,
495 Gaf mij genoeg garantie dat uw grote moed
Zijn werkstuk, Heer, wel voor de ondergang behoedt,
En dat een held die zoveel landen overwon
Zijn hartstocht, vroeg of laat, óók overwinnen kon.

TITUS

Ah! wat slaat die zo schoon geschetste roem een
wonden!
500 Hoe schoner werd die door mijn droeve blik bevonden
Indien nog steeds de dóód slechts diende getrotseerd!
Wat zeg ik je! Dat heilig vuur dat mij verteert
Heeft Bérénice eertijds in mij doen ontvonken.
Je weet: 'k heb niet altijd in kloekheid uitgeblonken,
505 Mijn naam was niet altijd zo'n wijd en zijd vermaarde;
Ik raakte in mijn jeugd, aan 't hof van Nero, waarde
Paulinus, door slecht voorbeeld op 't verkeerde pad,
Gleed af, en ben in veel geneugten uitgespat.
'k Kreeg Bérénice lief. En doet een hart dat mint
510 Niet álles opdat 't zijn gebiedster voor zich wint?
Mijn bloed vergoot ik, ik trok niets ontziend te velde.

Genoeg, m'n beste, kom: hoe langer ik blijf peinzen,
Hoe meer 'k mij voor die wrede stap terug voel
deinzen.

Welk nieuws, o Hemel! is het dat ik haar bericht!
550 'k Zeg nogmaals: kom; nu niet meer denken. 'k Ken
mijn plicht,
Ik moet die volgen en 'k stel mij in geen geval
De vraag of ik dit alles overleven zal.

SCÈNE 3 *Titus, Paulinus, Rutilus*

RUTILUS

De Koningin, Mijnheer, verzoekt om u te spreken.

TITUS

Paulinus! Ah!

PAULINUS

Wat! reeds schijnt u teruggeweken?

555 Bedenk, Heer, wat u zich zo wijs hebt voorgenomen:
Dit is 't moment.

TITUS

Nu goed, ik spreek haar. Laat haar komen.

SCÈNE 4 *Bérénice, Titus, Paulinus, Phénicia*

BÉRÉNICE

Vergeeft u mij indien mijn drieste overmoed

Een inbreuk op uw stille afzondering doet.

Is 't billijk, Heer, dat ik, terwijl uw hof mij nu

560 Omstuwt en gonst van alle gunsten waarmee u

Mij overladen hebt, als enige hierbuiten

Moet staan en stemloos blijf en niet mijn dank kan

uiten!

Maar, Heer, (wat deze vriend betreft: reeds lange tijd
Is hij in onze hartsgeheimen ingewijd),

565 Uw rouw is over nu, dus niets weerhoudt u nog,

U slechts in staat een droef gezicht ten toon te spreiden?

Treurt u nog altijd om uw vaders overlijden?

Kan niets de kwelling die u zo verscheurt verdrijven?

TITUS

600 Ach! had de Hemel hem in leven laten blijven!

Wat was mijn leven dan gelukkig!

BÉRÉNICE

Al die spijt

Is een gepaste uiting van uw piëteit.

Maar door uw tranen is hij wel genoeg gehuldigd:

U bent nu Rome, en uw roem, uw zorg verschuldigd.

605 Wat mijn belang betreft, daarvan waag 'k niet te reppen.

Maar eens kon u in mijn gezelschap vreugde scheppen:

U hoorde mij toen met meer graagte aan. Hoeveel

Ellende viel mij uwentwil wel niet ten deel,

Terwijl 'k mijn tranen op één woord van u verbeet!

610 U treurt nu om een vader: ach, helaas! zwak leed!

En mij, (nog kan 'k een huivering niet onderdrukken),

Mij trachtte men álwat ik liefhad te ontrukken;

Ja mij, wier wanhoop en wier foltering u kent,

Wanneer u maar één ogenblik niet bij mij bent;

615 Ja mij, die sterven zou, de dag dat mij het recht

Om u...

TITUS

Mevrouw, helaas! wat hebt u mij gezegd?

Juist nú? Ah! zwijgt u toch; wat u grootmoedig wilt

Is al te zeer aan een ondankbare verspild.

BÉRÉNICE

Aan een ondankbare, Heer! Moet ik u zo zien?

620 Verveelt wat ik grootmoedig wil u dan misschien?

TITUS

O nee, Mevrouw; mijn hart staat, nu 'k toch spreken moet,

In een nooit eerder zó hoog opgelaaide gloed.

Maar...

BÉRÉNICE

Gaat u door.

Helaas! als dat zo was... Maar nee, wel honderd maal
 Zag hij hun strenge wetten niet als hinderpaal;
 Wel honderd maal... Ah! als hij maar een reden gaf;
 Dit wrede zwijgen snijdt mijn bange adem af.
 645 Kan 'k leven met het denkbeeld dat hij mij versmaadt,
 Phénicia, of dat ik hem kon kwetsen? Laat
 Ons hem weer zoeken. Maar ik meen nu,
welbeschouwd,
 Dat zich de kiem van zijn gedrag aan mij ontvouwt,
 Phénicia: wat voorviel heeft men hem bericht;
 650 De liefde van Antiochus heeft hem wellicht
 Beledigd. Hij heeft hem ontboden, naar men zegt;
 De wortel van mijn kwelling is thans blootgelegd.
 Zijn wrevel die mij verontrustte is gewis
 Alleen wat achterdocht die snel ontzenuwd is.
 655 Maar Titus, zo'n triomf lijkt mij voor jou te schraal.
 Ah! gaf de Hemel dat een machtiger rivaal,
 Die jou geen onrecht doen zou, op mijn gunsten zon
 En nóg meer Rijken aan mijn voeten leggen kon;
 Met scepters zonder tal mijn liefde kon belonen;
 660 En dat jouw hartstocht mij alleen je zél kon tonen!
 Dan, lieve Titus, zegepralend en bemind,
 Zou jij zien welke prijs ik jouw hart waardig vind.
 Kom mee, Phénicia, één woord zegt hem genoeg,
 En sterkt mijn hart; hij houdt nog steeds van mij. Te
vroeg
 665 Beschouwde ik mij ongelukkig en gegriefd!
 Als hij jaloers is, dan is Titus ook verliefd.